

“สตรีเกอร์” สื่อชายแดนใต้ในกระบวนการสันติภาพ: การลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้

วันที่รับบทความ: 25 มกราคม 2564 / วันที่แก้ไขบทความ: 18 กรกฎาคม 2564 / วันที่ตอบรับบทความ: 5 พฤศจิกายน 2564

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม

พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “สตรีเกอร์” สื่อชายแดนใต้ในกระบวนการสันติภาพ: การลดทอนอคติและความเกลียดชัง ต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้ มุ่งทำความเข้าใจการต่อรองระหว่างอุดมการณ์ของคนทำสื่อชายแดนใต้ในกระบวนการสันติภาพกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อชายแดนใต้ต่อการลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและกระบวนการสานเสวนาตลอดจนการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1) “สื่อ” ชายแดนใต้สามารถจัดกลุ่มได้ 5 กลุ่ม คือ 1.ตัวแทนสื่อส่วนกลาง 2. สตรีเกอร์หรือผู้ส่งข่าวจากพื้นที่เป็นคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ 3. สื่ออิสระผู้ไม่มีสังกัดจากสำนักข่าวใด ๆ 4. สื่อภาคพลเมือง และ 5. สื่อผู้เป็นล่ามและผู้ประสานงานนักข่าวต่างประเทศ โดยสื่อบางรายมีสถานะคาบเกี่ยวอยู่หลายกลุ่ม แต่กลุ่มที่มีบทบาทโดดเด่นมากที่สุดคือ “สตรีเกอร์” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ จึงมีโอกาสและความได้เปรียบในแง่ความไวในการเข้าถึงแหล่งข่าว แต่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจลงข่าว 2) การทำหน้าที่ของสตรีเกอร์ส่วนใหญ่ไปไม่ถึงอุดมการณ์การเป็นสื่อสันติภาพในการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ เกิดจาก 3 ปัจจัยหลัก ปัจจัยแรก สภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก รวบรวมอยู่ “ระหว่างเขาควาย” (Dilemma) เพราะอันตรายทั้งสองด้าน เป็นสภาวะกระอักกระอ่วนในฐานะที่เป็นทั้งคนในพื้นที่และเป็นทั้งสื่อในพื้นที่ ซึ่งต้องต่อรองกับอุดมการณ์การเป็นสื่อและความอยู่รอดของตนเองท่ามกลางบริบทแวดล้อมที่รุนแรงถึงตาย อีกทั้งสตรีเกอร์ยังขาดความรู้และความเข้าใจในเรื่องกระบวนการสันติภาพและการสื่อข่าวเชิงสื่อสารสันติภาพ ปัจจัยที่สอง โครงสร้างและนโยบายองค์กรสื่อถูกกำหนดโดยส่วนกลาง ซึ่งมีความอำนาจค่อนข้างเด็ดขาดในการตัดสินใจกำหนดประเด็นและเลือกนำเสนอข่าวที่ถูกส่งโดยสตรีเกอร์ ส่งผลต่อการตอกย้ำความน่ากลัว สร้างอคติและความเกลียดชังทำให้เกิด “ความเป็นอื่น” ในภูมิศาสตร์จินตนาการของคนนอกพื้นที่ และปัจจัยที่สาม ความท้าทายในการทำข่าวทั้งเรื่องงบประมาณ แหล่งข่าว ข้อเท็จจริงหลายชุดและความตาย ข้อเสนอแนะจากการวิจัย เพื่อให้สตรีเกอร์สามารถทำหน้าที่ที่หนุนเสริมกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมชุดความรู้เรื่องวารสารศาสตร์สันติภาพ ความรู้และทักษะการวิเคราะห์กระบวนการสันติภาพ การปรับโครงสร้างองค์กรสื่อ โดยการเพิ่มอำนาจให้สตรีเกอร์มีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นการนำเสนอข่าว เพื่อเป็นการหนุนเสริมให้สื่อชายแดนใต้มีบทบาทและความรับผิดชอบต่อลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อผู้คนและพื้นที่ ซึ่งเป็นบ้านของพวกเขาลงได้บ้าง

คำสำคัญ: สตรีเกอร์, กระบวนการสันติภาพ, อคติและความเกลียดชัง, สื่อชายแดนใต้

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม (ปร.ด.(สหวิทยาการ), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำกลุ่มวิชาวิทยุและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และพัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์ (ปร.ด.(สหวิทยาการ), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “สื่อชายแดนใต้ในกระบวนการสันติภาพ: การลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้” โดยได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการวิจัยที่มุ่งเป้าตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ: ด้านมนุษยศาสตร์ ภายใต้ความร่วมมือระหว่างสภาวิจัยแห่งชาติ (วช.) และ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมสังคม (สกว.) ประจำปี 2560

Corresponding Author Email: padtheera.nak@mahidol.edu

“Stringers” the (Southernmost of Thailand’s) media in the peace process: Reducing bias and hatred towards areas and people in the Southernmost of Thailand

Received: January 25, 2021 / Received in revised form: July 18, 2021 / Accepted: November 5, 2021

Wilaiwan Jongwilaikasaem

Padtheera Narkurairattana

Abstract

“Stringers” the (Southernmost of Thailand’s) media in the peace process: Reducing bias and hatred towards areas and people in the Southernmost of Thailand aims to understand the negotiating between the ideology of “Stringers” the (Southernmost of Thailand’s) media in the peace process and the roles and responsibilities in reducing bias and hatred towards areas and people in the the Southernmost of Thailand by using in-depth interviews and dialogue processes, as well as participant observations, data collection will lead to analysis and writing of qualitative research descriptions. The results showed that 1) “Media” in the southern border provinces can be grouped into 5 groups, 1. Central media representatives 2. Stringers or journalists in the Southernmost of Thailand 3. Independent media who do not belong to any news agency 4. Citizen media and 5. Interpreter and coordinator media foreign journalist. Some media have overlapping status in many groups, but the dominant group is the “stringers”, mostly local residents, have the opportunity and advantage in terms of sensitivity to news sources but do not have the power to decide on issues or publish them. 2) The Role of “Stringers” the (Southernmost of Thailand’s) media in the peace process found that most of them did not reach the ideology of being a peace journalism to support the peace process because of 3 main factors: First, dilemma, as if “between the buffalo horns” because of danger on both sides, both as a local people and as a local journalist, who have to negotiate with media ideology and one’s own survival in a life-threatening environment, besides the stringers also lacked knowledge and understanding of peace processes and peace journalism. Second, the structure and policies of the media organization are determined by a centralized, relatively decisive power to decide issues and choose to deliver news sent by media from the southern border, reinforcing the horrors, create bias and cause hatred “otherness” in the imaginary geography of outsiders. The third, challenges in journalism include budgets, news sources, multiple sets of facts, and death.

Wilaiwan Jongwilaikasaem (Ph.D. (Integrated Science) Thammasat University, 2012) Present is an Assistant Professor of Department of Radio and Television, Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University and Padtheera Narkurairattana (Ph.D. (Integrated Science) Thammasat University, 2013) Present is an Assistant Professor of Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University.

Corresponding Author Email: padtheera.nak@mahidol.edu

Recommendations from the research, in order to the Stringers to act as a media to support the peace process in the Southernmost of Thailand, it is necessary to train the knowledge and analytical skills base on peace journalism. Restructuring the media organization by empowering the stringers to participate in the formulation of news coverage in order to strengthen the media's role in the Southernmost of Thailand to play a role and responsibility in reducing bias and hatred towards areas and people in the the Southernmost of Thailand.

Keywords: Stringer, Peace Process, Bias and Hatred, Journalist in the Southernmost of Thailand

บทนำ

ภาพข่าวสารสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงชายแดนใต้ถูกส่งออกมาหน้าสื่ออย่างดาษดื่นหลังการปะทุในปี พ.ศ. 2547 กระทั่งผ่านจุดเวลาลงนามพูดคุยอย่างเป็นทางการในกระบวนการสันติภาพเมื่อปี พ.ศ. 2556 จนถึงปัจจุบัน ข้อคำถามที่ควรพิจารณาประการแรก ๆ คือ ใครบ้างเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ส่งข่าวสารเหตุการณ์ และความ เป็นไปของชายแดนใต้ไปสู่สังคม และสื่อเหล่านั้นทำงานบนฐานอุดมการณ์ชนิดใด ตลอดจนพวกเขาคำนึงถึงผลกระทบจากการสื่อข่าวสารออกไปสู่สังคมหรือไม่อย่างไร คำถามข้างต้นสำคัญอย่างยิ่งต่อบทบาทหน้าที่ของการเป็น “สื่อ” ในพื้นที่ชายแดนใต้และในช่วงเวลาของการพยายามสร้างสันติภาพ หรือที่รู้จักกันในนาม “กระบวนการสันติภาพ”

ผู้วิจัยมองว่าอุดมการณ์ของสื่อมีความสำคัญต่อการทำงานในพื้นที่ซึ่งเปราะบางเช่นนี้โดยเฉพาะกับคำว่า “กระบวนการสันติภาพ” ที่ถือว่าเป็น “เรื่องใหม่” ที่สื่อไทยน้อยคนนักจะคุ้นเคย ด้วยเหตุผลว่า หลังการลงนามอย่างเป็นทางการและเปิดเผยต่อสาธารณะในปี พ.ศ. 2556 ระหว่างผู้แทนของรัฐบาลไทยและกลุ่มป๊ออาร์เอ็น โดยมีรัฐบาลมาเลเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งถือว่าเป็นการยอมรับการมีตัวตนของกลุ่มป๊ออาร์เอ็นในฐานะหุ้นส่วนสันติภาพ (Peace Partners) เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์

ของความขัดแย้งชายแดนภาคใต้ นั้น “สื่อ” ทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือกได้รับการกล่าวถึงในฐานะ “ตัวแสดงหนึ่ง” ในกระบวนการขับเคลื่อนสันติภาพ (คณะทำงานพื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนใน, 2557)

บทบาทของสื่อกับกระบวนการสันติภาพ

ในการประชุมวิชาการสำหรับแวดวงสื่อ “World Congress of Environmental Journalists” ที่ศรีลังกาเมื่อปี 2002 ซึ่งเป็นการจัดครั้งที่ 14 Hattotuwa (2002) นำเสนองานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า “สื่อ” มีบทบาทต่อกระบวนการสันติภาพอย่างยิ่ง เขาเปิดนำด้วยถ้อยคำอุปมาของ Mark Twain ที่เปรียบเปรยสื่อว่าเป็นผู้ที่มี “ฆ้อน” อยู่ในมือ ในขณะที่ “โลก” เป็นค钉หัวตะปูที่จะถูกฆ้อนกระหน่ำตีเสมอไม่มีวันที่ตะปูจะไปตีหัวฆ้อนได้ “To a person with a hammer, the world is a nail” และเพราะสื่อเป็นเหมือนฆ้อน ดังนั้น สื่อจึงควรที่จะระมัดระวังในการเลือกนำเสนอข่าวสารเรื่องความขัดแย้งเพื่อจะได้ไม่ไปกระหน่ำซ้ำเติมสถานการณ์ให้ย่ำแย่หนักกว่าเดิมซึ่งไม่เป็นผลดีต่อสันติภาพของโลก และแน่นอน Hattotuwa กล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงถึงสถานการณ์ความขัดแย้งในโคลอมโบศรีลังกา ที่ยังคงคุกรุ่น แม้ว่าจะมีการทำข้อตกลงกระบวนการสันติภาพไปแล้วก็ตาม เพราะสื่อเป็นเสมือนตัวกระตุ้นจุดไฟที่กำลังจะมอดดับให้ลุกขึ้นมาได้ เขาชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญของสื่อในกระบวนการสันติภาพโดยเฉพาะในการส่งเสริมความเสมอภาคเท่าเทียมทางชาติพันธุ์และทางเพศ และควรที่จะมีต้องมีคู่มือในการทบทวนประเด็นในการนำเสนอด้วยบรรทัดฐานจริยธรรมทางวิชาชีพสื่อที่ดีด้วย ในทางกลับกันหากสื่อขาดซึ่งจริยธรรมและความเป็นมืออาชีพในการนำเสนอข่าวสารในสถานการณ์ความขัดแย้ง สื่ออาจจะกลายเป็นผู้ขัดขวางกระบวนการสันติภาพได้

คำถามวิจัย

ภายใต้ชุดคำถามว่าอะไรคือชุดอุดมการณ์ในการทำหน้าที่ของสื่อชายแดนใต้ในการสื่อข่าวสารสถานการณ์ความไม่สงบในชายแดนใต้ให้สังคมภายนอกได้รับรู้ อะไรคือเงื่อนไขหรือเหตุปัจจัยที่มีส่วนกำหนดอุดมการณ์นั้น และการทำงานภายใต้อุดมการณ์ชุดดังกล่าวส่งผลต่อการสร้างหรือลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คน

ชายแดนใต้หรือไม่ อย่างไร และสื่อชายแดนใต้ต้องรอง
อย่างไรเพื่อจะรักษาอุดมการณ์และบทบาทหน้าที่ของสื่อ
โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการหนุนเสริมกระบวนการ
สร้างสันติภาพชายแดนใต้

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาอุดมการณ์ในการทำงานของสื่อ
ชายแดนใต้ในกระบวนการสันติภาพ
- 2) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่และความ
รับผิดชอบของสื่อชายแดนใต้ต่อการลดทอนอคติและความ
เกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจัยนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมและเอกสาร ตำรา
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดหลักสำคัญ
ดังต่อไปนี้

แนวคิดทฤษฎีวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพ (Peace Journalism)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความ
รับผิดชอบของสื่อในกระบวนการสันติภาพ ที่ผ่านมามีมาจะ
ยังไม่มีภาระบัญญัติอย่างแน่ชัดว่าครอบคลุมเรื่องใดบ้าง
อย่างไรก็ดี ตามแนวคิดเรื่องการสื่อสารมวลชนเพื่อสันติภาพ
(Communication for Peace) วารสารศาสตร์เพื่อ
สันติภาพ (Peace Journalism) หรือ สื่อเพื่อสันติภาพ
(Media for Peace) ซึ่งนับเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย
และเป็นเรื่องใหญ่ที่จำเป็นต้องขบคิดกันอย่างตรงไปตรงมา
ว่า “สื่อ” ควรทำหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่ออย่างไร

ความท้าทายและเป็นข้อจำกัดใหญ่ของสื่อมวลชน
คือ ความจำเป็นที่ต้องนำเสนอตามวาระ หรือ นโยบายของ
องค์กรข่าวที่ตนเองสังกัด ซึ่งรวมไปถึงกรอบในการกำหนด
ของเจ้าของธุรกิจ และอาจบางที่ยังรวมไปถึงกรอบของ
เจ้าหน้าที่รัฐที่กำหนดไว้ด้วย ทั้งที่ความเป็นจริงตาม
จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ ผู้สื่อข่าวต้องนำเสนอข้อเท็จจริงที่
เกิดขึ้นมากที่สุด และด้วยเหตุนี้เอง Johan Galtung (2000)
ในงานเขียนเกี่ยวกับวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพ (Peace
Journalism) จึงตั้งคำถามถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อเพื่อ
สันติภาพด้วยความมุ่งหวังว่าจะกระตุ้นและสนับสนุนให้
สื่อมวลชนเห็นความสำคัญของสันติภาพ ซึ่ง Galtung กังวล

ว่าสงครามการรายงานข่าวความขัดแย้งของสื่อมวลชน
คล้ายคลึงกับการรายงานข่าวกีฬา ที่มุ่งหาผู้แพ้ผู้ชนะ เขาจึง
เสนอว่าการรายงานในสถานการณ์เช่นนี้ควรเหมือนกับการ
รายงานข่าวสุขภาพที่ผู้สื่อข่าวจะต้องอธิบายให้ผู้ป่วยทราบ
ว่ากำลังเผชิญกับโรคอะไร และสาเหตุของโรคคืออะไร
ขณะเดียวกันก็ต้องนำเสนอด้วยว่า จะมีทางเลือกอะไรบ้างที่
จะป้องกันและรักษาโรคนั้นได้ ดังนั้นการสื่อข่าวเพื่อ
สันติภาพต้องคำนึงถึงความครอบคลุม เป็นธรรม และ
ถูกต้องให้มากขึ้น เพื่อนำเสนอเหตุการณ์และมองลึกไปถึง
การวิเคราะห์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น รวมถึงหาหนทางที่จะ
ก้าวพ้นไปจากความขัดแย้งนั้น

ภริกาญจน์ ไคนุ่นนา (2550) เขียนถึงงานสำคัญ
ของ Ross Howard นักวิชาชีพและนักวิชาการด้านสื่อสาร
สันติภาพ เจ้าของหนังสือ *Conflict sensitive Journalism: A Handbook* ซึ่งได้ให้กรอบคิด หลักการทำงาน และข้อ
เตือนใจแก่ผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานการณ์ความ
ขัดแย้งว่าการทำงานของผู้สื่อข่าวมืออาชีพไม่ได้มุ่งหวังที่จะ
ลดปัญหาความขัดแย้ง แต่การรายงานข่าวที่ดี ถูกต้อง
ครบถ้วน ตรงไปตรงมานั้น บ่อยครั้งก็นำไปสู่การคลี่คลาย
ลดทอนความขัดแย้งลงได้ Howard ย้ำว่า สังคมถูกคุกคาม
จากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้งมากขึ้น
ทุกขณะ ส่งผลให้วิชาชีพวารสารศาสตร์เผชิญกับความ
ยากลำบากมากขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะฝ่ายที่ขัดแย้ง
กัน ต่างก็พยายามเข้ามาควบคุมสื่อ ข้อมูลข่าวสารจึงเชื่อถือ
ไม่ได้ หรืออาจถูกกลั่นกรอง ตัดทอนประเด็น ประกอบกับมี
ความเสี่ยงเรื่องความปลอดภัยของผู้สื่อข่าว ยิ่งทำให้การสื่อ
ข่าวที่ดีและมีคุณภาพยิ่งมีความจำเป็นมาก กระนั้นองค์
ความรู้เรื่องสื่อสารสันติภาพก็ยังคงจำกัดอยู่ในวงแคบและ
ยิ่งในหมู่ผู้สื่อข่าวของไทย ยิ่งมีผู้รู้จักแนวคิดนี้น้อยมาก
(ภริกาญจน์ ไคนุ่นนา และ ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2018)
ดังนั้น การสื่อข่าวของสื่อที่มีอยู่จึงมักจะเป็นการสื่อข่าวใน
แนวขนบแบบเดิมคือ แนวสื่อสารสงคราม (War
journalism) เพราะความคุ้นเคยของสื่อที่มีมักจะประเมิน
คุณค่าความเป็นข่าวจากองค์ประกอบของข่าวตามทฤษฎี
วารสารศาสตร์ที่ว่า (journalism theories) ข่าวใดที่มี
ประเด็น “ความขัดแย้ง” ข่าวนั้นจะมีคุณค่าและดึงดูดความ
สนใจของผู้รับข่าวสาร

อย่างไรก็ดี หากสังคมไทยต้องการก้าวพ้นจากกับดักรุนแรงที่บั่นทอนสันติภาพ “สื่อ” จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะใช้แนวทางของสื่อสารสันติภาพมาเป็นกรอบในการกำกับทิศทางการทำหน้าที่ของตนในการสื่อสารเพื่อหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพด้วย วลีขณิกมล จ่างมล (2550) ได้ทำงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า การทำหน้าที่ของสื่อเพื่อสันติภาพนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึง “จริยธรรม” ในการทำหน้าที่ เธออธิบายการจัดแบ่งประเภทและข้อบ่งชี้ที่แสดงถึงการเป็นสื่อสันติภาพ (Peace Journalism) และสื่อสร้างสงคราม (War Journalism) ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเป็นการสื่อข่าวเพื่อก่อให้เกิดสงครามโดยตรงไปตรงมา หากแต่เป็นการสื่อข่าวที่ไปกระตุ้นให้เกิดความรุนแรง หรือขยายความขัดแย้งด้วยการเน้นประเด็นความรุนแรง และเสนอผลที่ปรากฏจากความรุนแรงที่เห็นได้ชัดเจน (visible impact) เป็นหลัก

การเปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อเรื่องคุณค่าข่าวเพื่อเกื้อหนุนสันติภาพในงานวิจัยนี้ เห็นว่าจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพสำหรับการถอดบทเรียนของคนทำงานสื่อ ตลอดจนเพิ่มการจัดอบรมหลักสูตรวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพให้แก่ผู้สื่อข่าวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อช่วยในการอธิบายให้คมชัดขึ้นถึงความสำคัญและความจำเป็นต่อการปรับทัศนคติและการคัดเลือกประเด็นในการนำเสนอข่าวและสื่อบุคคลของนักข่าว ในฐานะผู้ส่งสารที่มีผลต่อการรับรู้และสร้างจินตนาการของคนในและนอกพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ต่อ “ผู้คน” และ “พื้นที่” สามจังหวัดชายแดนใต้ ในฐานะผู้รับสารจากสื่อตามกรอบแนวคิด “ภูมิศาสตร์ในจินตนาการ” ของ Edward Said (1935-2003, 1978) ที่ใช้อธิบายถึง “Orientalism” ว่าเกิดขึ้นได้เพราะ วางอยู่บนการคิดเชิงพื้นที่ (spatial) หรือภูมิศาสตร์ที่ทำให้เกิดการแบ่งแยก (distinction) เป็น “ตะวันตก” หรือยุโรป (the Occident) กับ “ตะวันออก (the Orient)” ขึ้นมาในจินตนาการด้วย ในงานวิจัยนี้เชื่อว่าการสื่อข่าวสารในพื้นที่ชายแดนใต้ออกไปไม่ว่าจะในลักษณะใด ต่างก็สร้างภาพการรับรู้ให้กับผู้รับสารมีจินตนาการคล้อยตามที่สื่อคนในได้สื่อสารออกไปและก่อให้เกิดการสร้างจินตนาการขึ้นมาในการรับรู้ของคนนอกพื้นที่ในลักษณะที่มองว่า พื้นที่ชายแดนใต้เป็นพื้นที่ “ของ

ความเป็นอื่น” ที่เต็มไปด้วยความน่าหวาดกลัว ผู้คนนิยมแต่ความรุนแรงเพราะเห็นแต่ข่าวสารความรุนแรงที่ส่งออกไปจนกลายเป็น “ภาพประทับที่ตราลงไปที่ทัศนภาพลักษณ์” ทั้ง “พื้นที่” และ “ผู้คน” ให้กลายเป็นภูมิศาสตร์แห่งความเป็นอื่นในจินตนาการของสังคมไทยไปแล้วดังสะท้อนจากคำถามที่ผู้คนที่ไม่เคยเดินทางไปชายแดนใต้มักจะถามกันเสมอมา ข้อเสนอสำคัญประการหนึ่งของงานวิจัยนี้ คือ วงวิชาชีพสื่อมวลชนไทยควรต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารเพื่อสันติภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สันติภาพจากการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างผู้คนต่างวัฒนธรรมในชายแดนใต้เพิ่มขึ้น

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อต่อสันติภาพ

หลังเหตุการณ์ปล้นปืนกองพันพัฒนาเมื่อ 4 มกราคม 2547 กล่าวได้ว่าเป็นภาระหน้าที่ใหม่ที่ไม่คุ้นเคยอย่างยิ่งของ “สื่อ” จำนวนมากที่ไม่ได้มีความรู้ลึกเกี่ยวกับเรื่องราวความพิเศษเฉพาะของพื้นที่ชายแดนใต้มาก่อน ปรากฏการณ์ดังกล่าวสร้างความตื่นตระหนก ระคนทำทนายให้สื่อมวลชนเร่งพาตัวเองเข้าไปในพื้นที่ ช่วงชิงความรวดเร็วในการเก็บข่าว เพื่อออกพื้นที่บนหน้าสื่อให้น่าสนใจโดยไม่ทันได้ตั้งคำถามกับตัวเองว่า การนำเสนอข่าวสารความรุนแรงอย่างรวดเร็วเช่นนั้น จะนำผลลัพธ์ใดกลับคืนมา ผลก็คือ ปฏิเสธไม่ได้ว่าการนำเสนอข่าวในลักษณะดังกล่าว นำไปสู่การกระตุ้นและขยายความรุนแรงมากขึ้น ในช่วงแรกสื่อมวลชนจึงตกเป็นเป้าหมายของการโจมตีว่าเป็นผู้ขยายผลความรุนแรง (ภาสกร จำลองราช, 2553, น.16) เช่นเดียวกับที่ บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา ตั้งข้อสังเกตต่อการทำงานของสื่อชายแดนใต้ในช่วงเวลานั้นว่า (2547 อ้างถึงใน ภาสกร จำลองราช, 2553, น. 52) “สื่อต่างก็แข่งขันกันสร้างผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เท่าทันต่อความกดดันเรื่อง ‘เวลา’ ที่เน้นความเร็ว...และใช้ถ้อยคำที่เต็มไปด้วย ‘ความหวือหวา’ เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้บริโภค โดยไร้ความสำนึก” กระทั่งกลายเป็นว่าสื่อได้สร้างภาพลักษณ์ให้ชายแดนใต้กลายเป็นดินแดนแห่งมึนงง ไม่มีความปลอดภัย เดินทางไปเยือน ดังนั้น การทบทวนบทบาทหน้าที่ของสื่อในพื้นที่ความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการลง

นามเริ่มกระบวนการพูดคุยสันติภาพอย่างเป็นทางการเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2556 นั้น มีความน่าสนใจและถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของความขัดแย้งที่ชายแดนใต้ (ภิรกาญจน์ ไคนุ่นนา, 2562) ซึ่งสื่อควรต้องตระหนักรู้เท่าทันบทบาทการทำหน้าที่ของสื่อในกระบวนการคลี่คลายเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งเพื่อการหนุนเสริมสันติภาพ

อย่างไรก็ดี สถานการณ์ในชายแดนใต้ระลอกปี 2547 นั้นถือเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่สื่อมวลชนไทยเองยังไม่ได้มีองค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่ครอบคลุมเพียงพอ แม้ว่าองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนโดยสมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยจะกำหนดเป้าหมายในการทำหน้าที่และบทบาทเพื่อให้เกิดสันติภาพในสถานการณ์ต่าง ๆ ไว้ ดังที่สถาบันอิศราได้เคยระบุไว้ว่า “ภาระหน้าที่ของสื่อมวลชนมีอาจเพิกเฉยได้ต่อภาวะการณ์เช่นนี้ ซึ่งต้องสะท้อนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ อย่างรอบด้าน เพื่อให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามาร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา ช่วยกันกอบกู้ พลิกฟื้นสถานการณ์รุนแรง และวิกฤตชายแดนใต้” (ภาสกร จำลองราช, 2553)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เริ่มต้นจากการวิจัยเอกสาร หลังจากนั้นจึงใช้วิธีการสำรวจปรากฏการณ์จากชิ้นข่าวสารเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพื้นที่ผู้คน และสถานการณ์ในชายแดนใต้ที่ถูกเผยแพร่ในสื่อ และสำรวจเบื้องต้นอย่างไม่เป็นทางการด้วยการสังเกตการณ์และพูดคุยกับคนทำงานสื่อชายแดนใต้

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ไปที่กลุ่มผู้สื่อข่าวหรือที่เรียกกันว่า “สตริงเกอร์” ซึ่งทำงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ การเลือกกลุ่มเป้าหมายนี้มีที่มาจากการทบทวนวรรณกรรมและอ่านปรากฏการณ์ความขัดแย้งรุนแรงที่ถูกส่งผ่านสื่อมวลชนหลายแขนง และตั้งข้อสังเกตในเชิงวิเคราะห์เจาะลึกไปยังเบื้องหลังภาพข่าวสารที่ถูกส่งจากพื้นที่ชายแดนใต้ว่าเกี่ยวพันกับตัวแสดงสำคัญในแวดวงสื่อมวลชนคนใด ซึ่งพบว่าตัวแสดงสำคัญในกระบวนการสื่อข่าวที่ขาดหายไปคือ “สตริงเกอร์” ที่มักไม่ค่อยปรากฏการถูกกล่าวถึง ทั้ง ๆ ที่ข่าวในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่ถูก

เผยแพร่ออกไปในสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ร้อยละ 99 เป็นข่าวที่ถูกส่งจากสตริงเกอร์หรือนักข่าวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ นอกจากนี้ ความน่าสนใจในสตริงเกอร์แต่ละคนมีการส่งข่าวให้กับหลายองค์กรข่าว ที่แล้วแต่จะมีการทำสัญญาข้อตกลง อีกทั้งสตริงเกอร์เหล่านี้มีความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ตอบทบทวนหน้าที่และความรับผิดชอบในการรายงานข่าวความรุนแรงในพื้นที่ที่ปรากฏเป็นข่าวความรุนแรงตั้งแต่ปี 2547 มาจนถึงปี 2561

เครื่องมือเก็บข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยเครื่องมือหลัก 2 ชนิดคือ

ก. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกต่อกลุ่มอาสาสมัครที่เป็นสตริงเกอร์ในระดับผู้บริหารซึ่งมีข้อจำกัดในด้านการบริหารงาน ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมการสนทนาซึ่งต้องใช้เวลามากกว่าได้ และด้วยประสบการณ์ความเชี่ยวชาญของการเป็นสื่อที่ยาวนานกว่า และมีมุมมองในภาพกว้างมากกว่า ดังนั้น การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลจึงมีประโยชน์ในการเก็บข้อมูลเชิงลึกได้ครบถ้วนมากกว่าซึ่งเป็นผลดีต่อการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในงานวิจัย

ข. การสนทนา (Dialogue)

การสนทนาคืออะไร พัทธธีรา นาคุไรรัตน์ และนันทวิช สิริธิรักษ์ (2561) รวบรวมและนำเสนอนิยามสำคัญที่ชี้ให้เห็นคุณลักษณะโดดเด่นของเครื่องมือชนิดนี้ซึ่งนำไปใช้ในการสร้างความไว้วางใจให้กับผู้เข้าร่วมที่มีภูมิหลังของอำนาจ ความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกันอย่างมากและไม่ค่อยมีความสัมพันธ์หรืออาจจะถึงขั้นเป็นฝ่ายตรงข้ามหรือเป็นศัตรูกัน ด้วยเครื่องมือชนิดนี้สามารถสร้างความไว้วางใจตลอดจนสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการแบ่งปันอำนาจเพื่อการแสวงหาทางออกร่วมกันแบบประชาธิปไตย ด้วยการสนทนาทำงานอยู่ภายใต้กรอบคิดที่วางบนฐานของความ เป็นประชาธิปไตยที่เคารพในหลักเสรีภาพ ความแตกต่างหลากหลายทางความคิดแม้จะเป็นความคิดที่ไม่ตรงกัน ทว่า ก็มีความพยายามที่จะเข้าใจ ฟัง และสอบถาม สำรวจ ค้นหาด้วยความเห็นอกเห็นใจ ด้วยเหตุและผลมากกว่าที่จะ

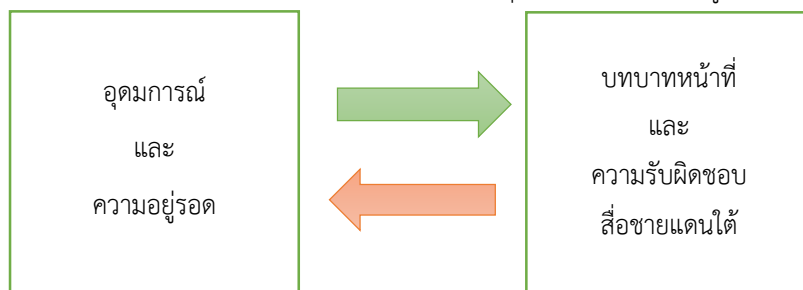
โต้เถียงกัน และหว่านล้อมโน้มน้าวให้อีกฝ่ายหนึ่งเชื่อ (พัทธิธรี และ นันทวัช, 2561, น. 63) ซึ่งกระบวนการของงานเสวนาดังกล่าวสำคัญมากต่อการมุ่งค้นหาสิ่งที่เป็นผลลัพธ์จากการวิจัยประการสำคัญคือ การลดทอนอคติและความเกลียดชัง ซึ่งฝังลึกในจิตใจของผู้คน หากแต่ผู้เชี่ยวชาญด้านการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งด้วยสันติวิธีผ่านเครื่องมือ “งานเสวนา” เชื่อว่า อคติ และความเกลียดชัง สามารถคลี่คลายตัวลงได้หากมีการรับฟังความรู้สึก และความต้องการของกันและกันอย่างใส่ใจ โดยไม่ด่วนตัดสิน ที่สำคัญ งานเสวนาเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการสร้างสันติภาพที่ไม่เพียงแต่จะช่วยนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เป็นแก่นแกนของความขัดแย้งรุนแรงแล้วยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ฟื้นฟูและถักทอความสัมพันธ์ที่เคยขาดสะบั้นเพราะความขัดแย้งนั้น เปลี่ยนความเข้าใจผิดมาเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกัน (เลเดอร์, 2555)

สำหรับการจัดงานเสวนาในงานวิจัยนี้ ใช้รูปแบบการเสวนาวางปิดเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการ

คัดเลือกอย่างเจาะจงเท่านั้น และเปิดให้ผู้เข้าร่วมงานเสวนาได้มีส่วนร่วมกำหนดกติกาของวงเพื่อถือปฏิบัติร่วมกัน เป็นต้น การไม่นำข้อความในวงไปเผยแพร่ในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้พูด การไม่ถ่ายภาพการผู้เข้าร่วมพูดคุยไปเผยแพร่ก่อนได้รับอนุญาต

การเสวนาในครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ครั้ง ครั้งแรกใช้เวลา 3 ชั่วโมงต่อพื้นที่ รวมทั้งหมด 4 พื้นที่ คือ จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลาและอำเภอเบตง จังหวัดยะลา สำหรับการเสวนาครั้งที่ 2 เป็นการรวมกลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 พื้นที่และใช้เวลา 9 ชั่วโมง ภายใต้กรอบคำถาม 2 ข้อใหญ่คือ ข้อแรก อุดมการณ์ในการทำงานของสื่อชายแดนใต้ในกระบวนการสันติภาพ ข้อสอง บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อชายแดนใต้ต่อการลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้ นำไปสู่คำตอบการต่อรองระหว่างบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบกับอุดมการณ์และความอยู่รอด

แผนภาพที่ 1 การต่อรองระหว่างบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบกับอุดมการณ์และความอยู่รอด

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

เพื่อจะตอบคำถามวิจัย จำเป็นต้องทำความเข้าใจภูมิทัศน์ของสื่อในพื้นที่ชายแดนใต้ ก่อนที่จะตอบคำถามเรื่องอุดมการณ์ในการทำหน้าที่ว่า สื่อชายแดนใต้ทำงานบนฐานอุดมการณ์ชนิดใด และบทบาทของการทำหน้าที่สื่อในช่วงเวลาที่อคติและความเกลียดชังแพร่กระจายไปพร้อมกับข่าวสารสถานการณ์ความรุนแรงถึงตายที่ชายแดนใต้ สื่อเหล่านี้ทำหน้าที่สื่อข่าวสารสร้างบรรยากาศที่หนุนเสริมความพยายามสร้างสันติภาพในพื้นที่ชายแดนใต้ผ่านกระบวนการสันติภาพอย่างไร

1. ภูมิทัศน์สื่อชายแดนใต้

ผลการวิจัยพบว่า สื่อชายแดนใต้ แบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทคือ 1. ตัวแทนสื่อส่วนกลางที่รับผิดชอบพื้นที่ 2. สตริงเกอร์ 3. สื่ออิสระ 4. สื่อภาคพลเมือง และ 5. สื่อผู้เป็นล่ามและผู้ประสานงานนักข่าวต่างประเทศ โดยสื่อทั้ง 5 ประเภทมีความทับซ้อนกันในบทบาทหน้าที่ สถานะ และเป้าหมาย เพราะแต่ละคนไม่ได้มีบทบาทเพียงหน้าที่เดียว อันเนื่องมาจากอุดมการณ์ส่วนตัว เหตุผลทางเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มเพื่อต่อรองกับต้นสังกัดส่วนกลางและอำนาจในท้องถิ่น หรือแม้แต่เพื่อสร้างตัวตนให้เป็นที่รู้จักของสังคมและกลุ่มสื่อด้วยกัน โดยจำแนกได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2 ภูมิทัศน์สื่อชายแดนใต้

1. ตัวแทนสื่อส่วนกลางที่รับผิดชอบพื้นที่ (Reporter) คือ ผู้สื่อข่าวประจำศูนย์ข่าวที่ตั้งอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้รับผิดชอบพื้นที่ข่าวในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น สถานีโทรทัศน์ NBT ประจำจังหวัดยะลา กรมประชาสัมพันธ์ หรือ ของสำนักข่าวที่สังกัด กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) ซึ่งกลุ่มนี้ทั้งหมดจะเป็นสื่อที่สังกัดหน่วยงานภาครัฐ เพราะสื่อของเอกชนทั้งหมดไม่มีทีมข่าวประจำอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ทุกสำนักข่าวจะถอนทีมกลับสู่ส่วนกลาง หรือไปอยู่ที่ศูนย์ข่าวประจำ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา เช่น สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส สำนักข่าวไทย อสมท. สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ซึ่งรับผิดชอบข่าวภาคใต้ตอนล่างทั้งหมด จะเข้ามาทำข่าวในพื้นที่ชายแดนใต้เป็นบางครั้งที่เกิดสถานการณ์รุนแรง (सानเสวนาครั้งที่ 1)

2. สตริงเกอร์ (stringer) หรือผู้ส่งข่าวจากพื้นที่เป็นคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยขายข่าวเป็นรายชิ้นให้กับสำนักข่าวส่วนกลาง ทั้งหนังสือพิมพ์ สำนักข่าวออนไลน์ และสถานีโทรทัศน์ ซึ่งมีทั้งสำนักข่าวส่วนกลางจากกรุงเทพฯ และสำนักข่าวของต่างประเทศ เช่น สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ของประเทศมาเลเซีย สตริงเกอร์ 1 รายจะขายข่าวให้กับหลายสำนักข่าว ยกเว้นบางรายที่มีสัญญาฉบับกับสำนักข่าวที่ขายข่าวให้เฉพาะกับสำนักข่าวเดียวเท่านั้น กลุ่มนี้จะทำหน้าที่ทำข่าวตามคำสั่งจากบรรณาธิการส่วนกลาง เป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดในสื่อชายแดนใต้ สตริงเกอร์

มีคุณลักษณะที่โดยเด่นร่วมประการหนึ่งคือ ความตระหนักในอัตลักษณ์เฉพาะส่วนตนที่ผูกพันกับพื้นที่ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เช่น ความผูกพันกับอัตลักษณ์ทางศาสนา ชาติพันธุ์ และการเป็นคนใน หรือ การเป็นคนนอกที่เข้ามาอยู่ข้างในพื้นที่จนรู้สึกว่าเป็นบ้านไปแล้ว

3. สื่ออิสระ ผู้ไม่มีสังกัดจากสำนักข่าวใด ๆ โดยรับเงินทุนจากองค์กรที่ระบุนได้และระบุไม่ได้ ซึ่งกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้สื่อข่าวที่เป็นสตริงเกอร์ให้กับสื่อส่วนกลางอยู่แล้ว แต่ต้องการพื้นที่นำเสนอข่าวที่เป็นอิสระจากสื่อส่วนกลาง โดยนำเสนอประเด็นข่าวที่เป็นบวกแก่ผู้คนและพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และทำกิจกรรมเพื่อสังคมอื่น ๆ จากการสานเสวนาพบว่า มีการรวมกลุ่มกัน 3 จังหวัด จังหวัดละกลุ่ม เพื่อทำบทบาทหน้าที่ที่พวกเขาเรียกว่า “สำนักกรักบ้านเกิด” ได้แก่

“กลุ่ม SPMC” ของจังหวัดนราธิวาส ที่มีการรวมตัวกันของสตริงเกอร์ในจังหวัดนราธิวาสเป็นชมรมสื่อเพื่อสันติจังหวัดชายแดนภาคใต้ (SOUTHERN PEACE MEDIA CLUB :SPMC) ทำกิจกรรมร่วมกันและก่อตั้งสำนักข่าวออนไลน์อิสระขึ้น เพื่อนำเสนอข่าวที่แตกต่างจากสื่อส่วนกลาง และใช้เป็นฐานเพื่อทำกิจกรรมเพื่อสังคมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม เช่น การตั้งกองทุนช่วยเหลือเด็กกำพร้าประจำปี

“กลุ่ม@ชายแดนใต้” ของจังหวัดปัตตานี ก่อตั้งโดยสตริงเกอร์ประจำจังหวัดปัตตานี ตั้งสำนักข่าวออนไลน์

เช่นกัน แต่เป็นการนำข่าวที่ส่งให้สื่อส่วนกลางซึ่งอาจถูกนำไปเผยแพร่แล้วมาเรียบเรียงพาดหัวใหม่หรือเป็นข่าวที่ส่วนกลางไม่นำเสนอ โดยพวกเขามีเครือข่ายผู้สื่อข่าวพื้นที่ภาคใต้ตอนบนส่งข่าวมาให้เผยแพร่ ทำให้ข่าวที่ปรากฏอยู่ในสำนักข่าวนี้นี้ เป็นข่าวที่มาจากหลายจังหวัดในภาคใต้ แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นข่าวในพื้นที่ชายแดนใต้ ข่าวที่นำเสนอส่วนใหญ่เป็นข่าวอาชญากรรม ความเคลื่อนไหวของภาครัฐ และข่าวสังคม โดยไม่นำเสนอข่าวความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ กลุ่มนี้ต้องการพัฒนาให้เป็นสำนักข่าวเต็มตัวในอนาคต

“ชมรมถ่ายภาพจังหวัดยะลา” หรือ TheGang FotoYala เป็นกลุ่มช่างภาพสตริงเกอร์ของสำนักข่าวส่วนกลางประจำจังหวัดยะลา ซึ่งรวมกลุ่มก่อตั้ง ต้องการนำเสนอภาพถ่ายในมุมมองของตนเองในฐานะคนพื้นที่ ซึ่งแตกต่างไปจากที่ส่งให้ต้นสังกัดส่วนกลาง เช่น ภาพวิวทิวทัศน์ที่สวยงามของจังหวัดยะลา หรือชายแดนใต้เพื่อดึงดูดให้คนนอกเข้ามาท่องเที่ยว หรือภาพความสงบสุขของผู้คนหรือเพื่อยืนยันความเป็นพื้นที่แห่งพหุวัฒนธรรมที่งดงามทั้งหมดถูกนำเสนอผ่านแฟนเพจในเฟซบุ๊กอย่างต่อเนื่องทั้งภาพและข้อความ และกลุ่มนี้ยังเคยจัดนิทรรศการ “ภาพสันติ” อีกด้วย

4. สื่อภาคพลเมือง (Citizen Reporter) กลุ่มนี้เป็นกลุ่มสื่อวิทยุมีเดียสตาร์ทอัพ ซึ่งเป็นกลุ่มสื่อวิทยุท้องถิ่นที่ใช้ภาษามลายูถิ่นสื่อสารเป็นหลัก โดยได้รับทุนที่ไม่ต่อเนื่องจากองค์กรทั้งในและต่างประเทศ ทำให้มีข้อจำกัดในการทำงานที่เป็นอาสาสมัคร หรือ จิตอาสา โดยเน้นการนำเสนอข่าวความเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในท้องถิ่น โลกอิสลาม และสถานการณ์ในกระแสทั่วไปที่กลุ่มผู้ฟังซึ่งเป็นคนท้องถิ่นให้ความสนใจ

5. สื่อผู้เป็นล่ามและผู้ประสานงานนักข่าวต่างประเทศ กลุ่มนี้เป็นการทำงานที่เป็นส่วนตัว ตามความสามารถที่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้ ซึ่งการทำงานจะมีค่าจ้างที่ค่อนข้างสูง เพราะรวบรวมทั้งหน้าที่ล่ามภาษามลายูถิ่น ภาษาไทย และยังทำหน้าที่ผู้ประสานงานกับแหล่งข่าวและหน่วยงานความมั่นคง รวมทั้งให้เช่ารถยนต์ส่วนตัวพร้อมทำหน้าที่คนขับรถด้วย โดยสำนักข่าวต่างประเทศที่ส่งผู้สื่อข่าวเข้ามาในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ จะ

มาจากหลากหลายประเทศ ทั้งจากอเมริกา สื่อจากยุโรป ตะวันออกกลาง หรือแม้แต่มาเลเซีย และอินโดนีเซีย หรือฟิลิปปินส์ ที่ให้ความสนใจข่าวความรุนแรงที่ภาคใต้ของไทย ซึ่งหลายสำนักข่าวจะเดินทางเข้ามาซ้ำหลายครั้งและจะใช้ล่ามหรือผู้ประสานงานคนเดิม ซึ่งผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีไม่กี่คน หนึ่งในนั้นเป็นชาวนราธิวาสที่อาศัยอยู่ใน จ.ปัตตานี ยังทำหน้าที่เป็นช่างภาพสตริงเกอร์ของสำนักข่าวต่างประเทศ เป็นผู้สื่อข่าวสตริงเกอร์ของสถานีโทรทัศน์ของมาเลเซีย และยังก่อตั้งสำนักข่าวอิสระของตนเองอีกด้วย

2. “สตริงเกอร์” สื่อชายแดนใต้ในกระบวนการสันติภาพ: การลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้

ผลการวิจัยภายใต้กรอบคำถาม 2 ข้อใหญ่คือ อุดมการณ์ในการทำงานของสื่อชายแดนใต้ในกระบวนการสันติภาพ ข้อสอง บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อชายแดนใต้ต่อการลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้ นำไปสู่คำตอบการต่อรองระหว่างบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบกับอุดมการณ์และความอยู่รอดพบว่า การทำหน้าที่ของสตริงเกอร์ส่วนใหญ่ไปไม่ถึงอุดมการณ์การเป็นสื่อสันติภาพในการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ เนื่องจาก 3 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยแรก สภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก รวบรวมอยู่ “ระหว่างเขาควาย” (Dilemma) เพราะอันตรายทั้งสองด้านเป็นสภาวะกระอักกระอ่วนในฐานะที่เป็นทั้งคนในพื้นที่และเป็นทั้งสื่อในพื้นที่ ซึ่งต้องต่อรองกับอุดมการณ์การเป็นสื่อและความอยู่รอดของตนเองท่ามกลางบริบทแวดล้อมที่รุนแรงถึงตาย อีกทั้งสตริงเกอร์ยังขาดความรู้และความเข้าใจในเรื่องกระบวนการสันติภาพและการสื่อข่าวเชิงสื่อสารสันติภาพ ปัจจัยที่สอง โครงสร้างและนโยบายองค์กรสื่อถูกกำหนดโดยส่วนกลาง ซึ่งมีอำนาจค่อนข้างเด็ดขาดในการตัดสินใจกำหนดประเด็นและเลือกนำเสนอข่าวที่ถูกส่งโดยสตริงเกอร์ ส่งผลต่อการตอกย้ำความน่ากลัว สร้างอคติและความเกลียดชังทำให้เกิด “ความเป็นอื่น” ในภูมิศาสตร์จินตนาการของคนนอกพื้นที่ และปัจจัยที่สาม ความท้าทายในการทำข่าวทั้งเรื่องงบประมาณ แหล่งข่าว ข้อเท็จจริงหลายชุดและความตาย

ผลวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยนำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสตรีทเกอร์ต่อการลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้

ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสตรีทเกอร์ต่อการลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสตรีทเกอร์ต่อการลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้พบว่า บทบาทหน้าที่ในการรายงานข่าวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของสตรีทเกอร์ส่วนใหญ่ไปไม่ถึงอุดมการณ์การเป็นสื่อสันติภาพในการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ ดังนี้

ตารางที่ 1 สื่อสันติภาพและการลดทอนอคติและความเกลียดชัง

อุดมการณ์สื่อสันติภาพ		ความรุนแรงเชิงโครงสร้างสื่อ	ความท้าทายในพื้นที่
ความขัดแย้งในตัวเอง (คนใน)		นโยบายองค์กรสื่อส่วนกลาง	งบประมาณ/ค่าจ้าง
(สำนักบ้านเกิด)	(บทบาทหน้าที่)	ผู้สตรีทเกอร์	แหล่งข่าว (ไม่ไว้วางใจ)
ตัวตน	ความอยู่รอด		ข้อเท็จจริงหลายชุด
	/ปากท้อง		(ความจริงที่ถูกจัดการ)
	/เศรษฐกิจ		ความตาย (ความเสี่ยง)
			ถูกคุกคาม
			(ความชอบธรรมของรัฐ)
			ขาดความรู้
			(กระบวนการก่อการร้าย/ด้านการทหาร/ กระบวนการสันติภาพ/สื่อสันติภาพ)
ความขัดแย้งในบทบาทหน้าที่		ปฏิบัติการ	
ประเด็นข่าว		ข่าว/สื่อบูชา/รายงานพิเศษ	
(คนใน)	(คนนอก)	ความขัดแย้ง	
สตรีทเกอร์	บรรณาธิการข่าว	ความรุนแรงถึงตาย	
	ส่วนกลาง		
หมายเหตุ***		สร้างการรับรู้ ต่อผู้คนและพื้นที่ 3 จังหวัด	
สื่อชายแดนใต้เจียบที่จะพูดถึงความเป็นชาติ		ชายแดนใต้ในกรอบความรุนแรง	
พันธุ์ ภาษา ศาสนา หยุดอยู่ที่ประเด็นคนในพื้นที่			
(สำนักกรีกบ้านเกิด)		ความเกลียดชัง	
		ต่อผู้คนและพื้นที่	
		3 จังหวัดชายแดนใต้	
ความขาดแคลนองค์ความรู้กระบวนการสันติภาพ		รัฐเข้ามาจัดการการทำงานสื่อในพื้นที่ 3	
ไม่มีใครรู้เรื่อง		จังหวัดชายแดนใต้	
กระบวนการสันติภาพ		การให้ทุน	
		เปิดพื้นที่ภาคประชาสังคม	

แม้จะกล่าวว่าตนเป็นสื่อที่มีอุดมการณ์ในการเป็นสื่อสีขาวและมุ่งหวังจะนำเสนอข่าวสารเพื่อหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ แต่สตริงเกอร์ก็ไม่ได้ถึงอุดมการณ์สื่อสันติภาพ (Peace journalism) เพราะยังขาดความรู้ความเข้าใจในเชิงกรอบแนวคิดทฤษฎีสื่อสันติภาพ และยังไม่สามารถแยกแยะได้ระหว่างสื่อสันติภาพ กับ สื่อสารประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ อย่างไรก็ตาม สตริงเกอร์เรียนรู้จากประสบการณ์และผลกระทบเชิงลบจากการทำงานสื่อสารประเด็นความขัดแย้งรุนแรงตลอด 14 ปีที่ผ่านมา จนตกผลึกกลายเป็นจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการลดทอนอคติและความเกลียดชังพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้เกิดจาก 3 ปัจจัยหลัก ปัจจัยแรก ผลประโยชน์ทับซ้อนระหว่างหน้าที่สื่อสีขาว/คนทำข่าวกับความเป็นคนในพื้นที่ นักข่าวสตริงเกอร์สรุปสถานะสื่อชายแดนใต้ในสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ว่า “สถานะหว่างเขาควย” (the dilemma) พร้อมอธิบายว่า อยู่บนความคาดหวังจากสังคมต่อบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในความเป็นสื่อแต่ต้องทำตามนโยบายของส่วนกลางที่กำหนดประเด็นข่าว ทั้ง ๆ ที่ไม่อยากทำ สตริงเกอร์รายหนึ่งเปรยว่า “ชีวิตมีอาจต่อรอง” และไม่รู้เรื่องกระบวนการสันติภาพ ปัจจัยสองความรุนแรงเชิงโครงสร้างของนโยบายองค์กรสื่อส่วนกลางในการกำหนดประเด็นข่าวสามจังหวัดชายแดนใต้ และปัจจัยที่สาม ความท้าทายในพื้นที่ ตั้งแต่งบประมาณในการดำเนินการ แหล่งข่าวข้อเท็จจริงหลายชุดทั้งที่ถูกจัดการและไม่ถูกจัดการ ตลอดจนความเสี่ยงที่อาจถึงตาย

ปัจจัยแรก อุดมการณ์สื่อสันติภาพในกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้

สตริงเกอร์เกิดการปะทะทางอุดมการณ์ 2 ระดับที่ไม่ถึงอุดมการณ์สื่อสันติภาพในกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้

ระดับแรก การปะทะทางอุดมการณ์ในตัวเองระหว่างความเป็นคนในพื้นที่คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และเบตง ที่รักบ้านเกิดกับความเป็นสื่อมืออาชีพที่เรียกว่าสตริงเกอร์ มืออาชีพขายข่าวเป็นรายขึ้นตามคำสั่งของคนซื้อข่าวคือบรรณาธิการข่าวจากสำนักข่าว สถานีโทรทัศน์

ต่าง ๆ จากกรุงเทพมหานคร และประเทศต่าง ๆ โดยรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนใต้ในรูปข่าว และสื่อบล็อกหรือรายงานพิเศษ โดยต้องรายงานข่าวความรุนแรงถึงตายในพื้นที่ สร้างการรับรู้ถึงพื้นที่แห่งความรุนแรง ที่เป็นปัจจัยก่อให้เกิดอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนสามจังหวัดชายแดนใต้ แม้ว่าจะรักบ้านเกิด แต่ต้องรายงานข่าวที่ทำลายบ้านเกิด เพื่อความอยู่รอด เพราะถ้าข่าวไม่ตรงกับความต้องการของบรรณาธิการข่าว ก็จะได้ไม่เงินทำให้คุณค่าและอุดมการณ์ความเป็นสื่อถูกลดทอนลง ทั้งนี้ มีปัจจัยเชิงโครงสร้างองค์กรและนโยบายของสื่อเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ

ระดับสอง การปะทะทางอุดมการณ์ของสตริงเกอร์ในกระบวนการสันติภาพระหว่างสตริงเกอร์กับบรรณาธิการข่าวส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ถึงการนำเสนอประเด็นข่าวที่ตกอยู่ในกรอบความรุนแรง ก่อให้เกิดอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในสามจังหวัดชายแดนใต้

การปะทะทางอุดมการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความอึดอัดคับข้องใจต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะสตริงเกอร์ทั้งในความเป็นคนในพื้นที่ที่รักบ้านเกิด และความเป็นสื่อที่อยากเห็นสันติภาพเกิดขึ้นในพื้นที่บ้านเกิด แต่ต้องทำข่าวความรุนแรงเพื่อความอยู่รอด

มีข้อสังเกตว่า สตริงเกอร์ส่วนใหญ่ที่เป็นมุสลิมหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงเรื่อง ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา แม้จะเรียกตัวเองว่าเป็นคนในพื้นที่ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าพวกเขาพยายามที่จะรักษาอุดมการณ์ความเป็นกลางของสื่อในพื้นที่ชายแดนใต้ซึ่งคนส่วนใหญ่เป็นมุสลิม และในความรุนแรงระลอกใหม่นี้ ประเด็นความแตกต่างทางศาสนาและชาติพันธุ์ถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างของการก่อความรุนแรงอยู่บ่อยครั้ง ทว่าในบทสนทนาระหว่างการสนทนา สตริงเกอร์ส่วนใหญ่ยืนยันว่าประเด็นศาสนาและชาติพันธุ์ไม่ควรจะนำมาเหมารวมกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น และ “พวกเรา” สตริงเกอร์ในกลุ่มในพื้นที่นี้ก็มีทั้งพุทธและมุสลิมและเรากำลังทำงานร่วมกันได้ไม่ได้มีการแบ่งแยกอะไรกัน”

ปัจจัยสอง นโยบายองค์กรสื่อ: ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง – ตัวกำหนดการสร้างอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่ และผู้คนในชายแดนใต้

เส้นทางข่าวชายแดนใต้ไม่ได้ถูกกำหนดจากสตริงเกอร์ในพื้นที่ แต่ถูกกำหนดจากบรรณาธิการข่าวจากส่วนกลางที่มองว่าข่าวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้อยู่ในกรอบของข่าวอาชญากรรม ให้คุณค่าข่าวเรื่องความขัดแย้งถึงตายสูง ซึ่งเป็นแนวทางของสื่อสงคราม (War journalism) มากกว่า และนำไปสู่การสร้างการรับรู้ต่อผู้คนและพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ในกรอบความรุนแรง ในรูปแบบข่าวและสื่อบูชาผ่านทางสื่อสารมวลชน ได้แก่ วิทยุโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ ตั้งแต่ปี 2547 ที่เกิดสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ในปัจจุบัน ผลที่เกิดขึ้นตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ อคติและความเกลียดชังต่อผู้คนและพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้

ทิศทางการรายงานข่าวของสื่อชายแดนใต้ต่อสถานการณ์ในพื้นที่ในช่วงแรกที่มีสถานการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2547 ภาพข่าวสารความรุนแรงถึงตายถูกส่งออกมาสู่สาธารณะไม่เว้นแต่ละวัน ภาพความตายอย่างรุนแรงและน่ากลัว เช่น ภาพเหตุการณ์ระเบิด ภาพและการพาดหัวข่าวที่สร้างความหวาดกลัว และนานวันเข้าก็กลายเป็นการประทับตราว่าเป็นพื้นที่รุนแรง และสร้างความเกลียดชังต่อทั้งผู้คนและพื้นที่ชายแดนใต้ไปโดยปริยาย โดยเฉพาะเมื่อความรุนแรงถึงตายกระทำต่อผู้คนที่เป็สัญลักษณ์ของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธจนเป็นเหตุให้มีการสื่อสารสร้างความเกลียดชังได้กลับต่อทั้งพื้นที่และผู้คน อย่างไรก็ตาม เมื่อสถานการณ์ความรุนแรงผ่านไประยะหนึ่ง สตริงเกอร์ส่วนหนึ่ง เริ่มตระหนักถึงผลร้ายของการส่งข่าวสารเชิงลบที่ย้อนกลับมาส่งผลกระทบต่อพื้นที่จึงเริ่มมีการปะทะต่อรองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแยกตัวมาตั้งกลุ่มเพื่อนำเสนอข่าว ที่ทางส่วนกลางปฏิเสธไม่ลงข่าวให้นับเป็นการต่อรองในเชิงอำนาจในการกำหนดวาระข่าวสารและถือเป็นการต่อรองกับนโยบายการสื่อข่าวของต้นสังกัดที่ส่วนกลางเป็นในเวลาเดียว

ปัจจัยที่สาม ความท้าทายในพื้นที่

สตริงเกอร์มีความท้าทายในพื้นที่การทำงานหลายด้าน โดยเฉพาะท่ามกลางความขัดแย้งที่มีการแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายคือฝ่ายรัฐกับฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ ทำให้แหล่งข่าวที่ให้ข่าวมีความไม่ไว้วางใจกันทำข่าว ในขณะที่เดียวกัน สตริงเกอร์ยังถูกคุกคามจากรัฐโดยอ้างความชอบธรรมของรัฐในเรื่องความมั่นคง อีกทั้งยังมีความไม่เข้าใจในบริบทของการทำงานภาคสนามท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงที่ไม่มีใครบอกได้ว่าจะเกิดเหตุร้ายขึ้นที่ใด เมื่อไร แต่ความคาดหวังและกดดันสำคัญจากส่วนกลางคือ การต้องส่งข่าวให้เร็วที่สุด แม่นตรงที่สุด และมาจากแหล่งข่าวหรือเข้าถึงที่เกิดเหตุอย่างใกล้ชิดมากที่สุด ปัจจัยเหล่านี้กดดันให้สื่อถูกผลักดันให้ทำงานท่ามกลางความเสี่ยงสูงรอบตัวมากขึ้นไปอีก

“ทุกวันนี้สะกิดระเบิดยังฝังอยู่ใต้ก้นหูจากการลงพื้นที่ทำข่าวระเบิด และโดนระเบิดไปด้วย หัวหน้าข่าวที่ส่งข่าวจากส่วนกลางไม่รู้หรือกว่าพวกเราทำข่าวยากเพียงใด และเสี่ยงตายขนาดไหน ไม่ต้องพูดถึงกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับทหารในพื้นที่ เวลาที่ข่าวออกมาแล้วข่าวมีผลกระทบกับพวกเขา พวกผมต้องรับหน้าอุกต่อว่าเรื่องข่าวที่เกิดขึ้น” สตริงเกอร์รายหนึ่งเล่าในวงสนทนา

อภิปรายผล: การรายงานข่าวกับความรุนแรงเชิงโครงสร้างของนิเวศสื่อชายแดนใต้

คำถามที่ผู้วิจัยมุ่งหาคำตอบคือ ใครบ้างเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ส่งข่าวสารเหตุการณ์และความเป็นไปของชายแดนใต้ไปสู่สังคมบ้าง และสื่อเหล่านั้นทำงานบนฐานอุดมการณ์ชนิดใด ตลอดจนพวกเขาคำนึงถึงผลกระทบจากการสื่อข่าวสารออกไปสู่สังคมหรือไม่อย่างไร โดยเฉพาะคำถามสำคัญต่อบทบาทของการเป็นสื่อที่อยู่ในช่วงเวลาของการพยายามสร้างสันติภาพในพื้นที่ชายแดนใต้ หรือที่รู้จักกันในนามกระบวนการสันติภาพ

ปรากฏการณ์ชายแดนใต้ในรอบ 14 ปีที่ผ่านมา ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตเบื้องต้นต่อภาพลักษณ์ชายแดนใต้ที่ถูกส่งผ่านสื่อว่า ในความเป็นจริงแล้ว อุดมการณ์ของคนทำสื่อ

มุ่งนำเสนอแต่ข่าวความรุนแรงที่บั่นทอนสันติภาพและความสงบสุขและความสงบสุขของสังคมเช่นนั้นจริงหรือ ในทางตรงกันข้าม บทบาทของสื่อและคนทำสื่อในด้านที่ส่งเสริมสันติภาพมีมากนักน้อยเพียงใด และอะไรเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนำเสนอข่าวของคนทำสื่อบ้าง ซึ่งเป็นจุดหมายที่งานวิจัยนี้ให้ความสนใจและมุ่งหมายค้นคว้าหาข้ออธิบาย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การรายงานข่าวที่สร้างอคติและความเกลียดชังให้กับคนและพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เกิดจากความรุนแรงเชิงโครงสร้างของนิเวศสื่อชายแดนใต้ ดังนี้

ความแตกแยกในสื่อชายแดนใต้จากรายได้ขายข่าว

สตริงเกอร์ทำหน้าที่รายงานข่าวในพื้นที่ให้แก่สื่อส่วนกลางที่ตนสังกัด และเป็นที่น่าสังเกตว่า สตริงเกอร์ในแต่ละจังหวัดมักจะไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะงานที่ต้องมีการแข่งขันกันหาข่าวมาเสนอ หากแต่พอมีรายได้จากการส่งข่าวเป็นรายชิ้นเป็นผลตอบแทน มีบางจังหวัดที่สามารถรวมกลุ่มกันและร่วมบริหารจัดการข่าวเพื่อแบ่งผลประโยชน์ด้วยกัน เช่น จังหวัดยะลา มีศูนย์กลางอยู่ที่ศาลากลางจังหวัด มีสื่อมวลชนที่รวมตัวกันได้กลุ่มหนึ่งแบ่งเวรกันทำข่าวหรือรับข่าว ส่งข่าวให้สื่อส่วนกลางที่ตนในกลุ่มสังกัด ทำให้ข่าวจำนวนมากที่ส่งไปจากจังหวัดยะลาและนำเสนอผ่านช่องทางขององค์กรต่าง ๆ ที่สตริงเกอร์กลุ่มนี้สังกัดอยู่มีลักษณะที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน แต่อีกกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมด้วยจะมีความแตกต่างออกไป ขณะที่ลักษณะเช่นนี้จะคล้ายกับกลุ่มสตริงเกอร์ที่จังหวัดนราธิวาสที่มีการรวมตัวกันในนาม "ชมรมสื่อมวลชนเพื่อสันติจังหวัดชายแดนภาคใต้" หรือที่เรียกตัวเองว่า "SPMC" ร่วมกันหาข่าว ทำข่าว ติดต่อแหล่งข่าวส่งข่าว แต่ไม่เข้มแข็งเท่าจังหวัดยะลา และมีบางกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมด้วยเพราะเป็นนักข่าวชาวไทยพุทธ เพราะในชมรมสื่อมวลชนเพื่อสันติจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นนักข่าวที่เป็นมุสลิมทั้งหมด แต่การรวมกลุ่มลักษณะเช่นนี้ไม่ปรากฏที่จังหวัดปัตตานี เพราะนักข่าวสตริงเกอร์ส่วนใหญ่มีการแข่งขันระหว่างกันมากกว่า

การรวมกลุ่มดังข่าวของสื่อสตริงเกอร์ในจังหวัดยะลาและนราธิวาส ถูกให้ความหมายสองประการ 1. การ

บริหารจัดการเพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดในพื้นที่ที่มีข่าวสารเกิดขึ้นจำนวนมากในแต่ละวัน (สถานการณ์ความรุนแรงรายวัน) 2. เป็นการรวมกลุ่มสร้างความเข้มแข็งเพื่อต่อรองกับแหล่งข่าว โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งมีทั้งหน่วยงานราชการและหน่วยงานความมั่นคง การรวมกลุ่มกันสามารถติดต่อขอสัมภาษณ์แหล่งข่าวได้สะดวก สามารถเข้าพื้นที่ที่มีความเข้มงวดจากเจ้าหน้าที่ได้โดยง่าย ขณะที่ข่าวประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ถูกส่งมาให้ทางกลุ่มโดยตรง ทั้งนี้ยังพบว่า สื่อในกลุ่มยังส่งตัวแทนไปเข้าร่วมคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายระดับจังหวัด หรือแม้แต่ของหน่วยงานความมั่นคงยังเชิญไปเป็นวิทยากรหรือพูดคุยเป็นการเฉพาะ เป็นการสร้างอำนาจให้กลุ่มผู้สื่อข่าวสตริงเกอร์ในจังหวัดทัดเทียมกับหน่วยงานหลักอื่น ๆ ของจังหวัด นอกจากนี้ยังปรากฏข้อมูลว่า ในงานเลี้ยงปีใหม่ของกลุ่มผู้สื่อข่าวสตริงเกอร์มีผู้ใหญ่ระดับจังหวัดและตัวแทนหน่วยงานความมั่นคงมาเข้าร่วม และมีการมอบของขวัญ กระเช้า หรือมอบเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมของผู้สื่อข่าวสตริงเกอร์ที่รวมกลุ่มกันดังกล่าวด้วย

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ปัญหาของผู้สื่อข่าวสตริงเกอร์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมองว่า ขาดความสามารถในการนำเสนอข่าวเชิงลึกเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาพรวม ส่วนหนึ่งเป็นปัญหาการบริหารจัดการจากบรรณาธิการผู้รับผิดชอบของสื่อส่วนกลางที่ขาดความเข้าใจต่อสถานการณ์ทำให้ไม่สามารถสั่งให้สื่อสตริงเกอร์นำเสนอประเด็นที่มีความสำคัญกับสถานการณ์ได้ ส่วนหนึ่งยังเกิดจากข้อจำกัดเรื่องเศรษฐกิจ ด้วยรายได้ของข่าวและภาพข่าวที่เป็นมาตรฐานเดิมมานานนับสิบปี ทำให้ขาดเงินทุนในการลงพื้นที่เพื่อผลิตข่าวเชิงลึกได้ ขณะเดียวกันยังต้องเน้นปริมาณข่าวจำนวนมากเพื่อแลกกับค่าข่าวที่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตในแต่ละเดือน แม้ว่าข่าวนั้นเป็นเพียงข่าวสารรายวันที่ไม่ได้ส่งผลต่อสถานการณ์ในพื้นที่ก็ตาม และเหตุผลนี้ การที่มีข่าวจำนวนมากได้ ทำให้สตริงเกอร์ส่วนใหญ่เกาะติดกับแหล่งข้อมูลฝ่ายรัฐ สนับสนุนกับแหล่งข่าวภาคราชการหรือหน่วยงานความมั่นคง ทำให้ข่าวที่ถูกนำเสนอจึงถูกมองว่าขาดความเป็นกลาง

ปัจจัยด้านความรู้ในวิชาชีพสื่อ

สตรีเกอร์ส่วนใหญ่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาทางด้านการสื่อสารมวลชนโดยตรง หากแต่เป็นสื่อที่เรียนรู้แบบครูพักลักจำ และ อาศัยประสบการณ์การคลุกคลีกับกองบรรณาธิการข่าว หรือนักข่าวมานาน มีความสนใจความเป็นไปของสถานการณ์ ประกอบกับความได้เปรียบในการเป็นคนพื้นที่ มีความชำนาญในการเข้าพื้นที่ มีความสามารถในการสื่อสารภาษาถิ่นมลายู หรือ ถิ่นใต้ได้ ตลอดจนเป็นคนที่มีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในพื้นที่อยู่ก่อนแล้ว ทำให้ง่ายต่อการพัฒนาตัวเองขึ้นมาเป็นสตรีเกอร์ส่งข่าวให้สื่อส่วนกลาง ในขณะที่มีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่เป็นสื่อมืออาชีพ สำเร็จการศึกษาทางด้านการสื่อสารมวลชนมาโดยตรง

ด้วยปัจจัยทั้ง ความแตกแยกในสื่อชายแดนใต้จากรายได้ขายข่าว ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านความรู้ในวิชาชีพสื่อ ทำให้สตรีเกอร์ไม่มีอำนาจที่จะต่อรองกับนโยบายการรายงานข่าวที่เน้นนำเสนอความรุนแรงถึงตายจากส่วนกลางที่ตนเองสังกัดอยู่ การนำเสนอตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบันขยายผลจากการรับรู้ซ้ำๆ กลายเป็นอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้ ทั้ง ๆ ที่พวกเขาในนามสตรีเกอร์ทราบถึงผลลัพธ์ที่เกิดในบ้านของตน แต่เมื่อต้องเลือก พวกเขาต้องนำเสนอข่าวความรุนแรงตามนโยบายส่วนกลางเพื่อความอยู่รอดของตัวเองและครอบครัว

ข้อเสนอต่อการพัฒนางานวิจัย

จากบทเรียนในการดำเนินงานในโครงการ ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของการรายงานข่าวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ที่มาจากสื่อส่วนกลางที่เป็นต้นสังกัดในการวางนโยบายข่าวให้สื่อในพื้นที่ปฏิบัติตาม ภายใต้กรอบข่าวอาชญากรรมความรุนแรง ซึ่งเป็นแนวทางของสื่อสงคราม (War journalism) มากกว่า และส่งผลให้ปฏิเสธการนำเสนอข่าวด้านบวกในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งน่าจะมีแนวโน้มไปในทางสื่อสันติภาพ (Peace journalism) ตั้งแต่เริ่มเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ตั้งแต่ปี 2547 วิธีการนำเสนอข่าวภายใต้กรอบคิดสื่อสงครามก่อให้เกิดอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่ผู้คนในสามจังหวัดชายแดนใต้ กระนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยนี้ยังมีข้อจำกัดอยู่และเห็นว่า

เพื่อยกระดับคุณภาพงานวิจัยให้สามารถตอบโจทย์เรื่องสื่อสารสนเทศภาพได้มากขึ้น อาจจะต้องมีการวิจัยเรื่องอุดมการณ์และบทบาทของสื่อในพื้นที่ความขัดแย้งรุนแรงอื่นเปรียบเทียบด้วย

ผู้วิจัยพบการเกิดขึ้นของสื่ออิสระ ด้วยวิธีการเปิดเฟซบุ๊กแฟนเพจเพื่อนำเสนอข่าวเชิงบวกบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับผู้คน วัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสามจังหวัดชายแดนใต้ ทำให้เห็นถึงความน่าสนใจที่จะศึกษาอุดมการณ์ บทบาทหน้าที่ของสื่ออิสระในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ภายใต้กรอบความคิดสื่อเกี่ยวกับการลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในสามจังหวัดชายแดนใต้ เพราะขณะนี้มีการเกิดขึ้นของเฟซบุ๊กแฟนเพจที่บอกเล่าเรื่องราวในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้นกับความพร้อมของเทคโนโลยีสื่อสารที่ง่ายขึ้น ซึ่งจะทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการสร้างนิเวศสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ และนำไปสู่การนำเสนอเนื้อหาการสร้างสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ภายใต้ประเด็นสื่อกับการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม: การลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในสามจังหวัดชายแดนใต้

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่พบว่า สื่อชายแดนใต้ไปไม่ถึงอุดมการณ์สื่อสันติภาพ (Peace journalism) ในกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้และความรับผิดชอบต่อการลดทอนอคติและความเกลียดชังพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้ เกิดจากการขาดแคลนองค์ความรู้วารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพ ซึ่งไม่เพียงแต่ในวงสื่อชายแดนใต้เท่านั้น ในสังคมไทยโดยรวมองค์ความรู้ด้านนี้ถือว่ายังขาดแคลนอยู่มาก ดังนั้น ข้อเสนอเชิงนโยบายประการแรก คือ รัฐและหน่วยงานด้านการศึกษาควร จะบรรจุให้มีการจัดการเรียนการสอนเรื่องวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพ ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณและส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าและถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพ (Peace Journalism) อย่างเร่งด่วน เพื่อเป็นส่วนสำคัญของการสร้างสันติภาพไม่เฉพาะในชายแดนใต้แต่ในภาพรวมของประเทศไทยด้วย

ข้อเสนอประการต่อมา เกี่ยวเนื่องจากการที่สตรีเกอร์ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องกระบวนการ

สันติภาพ ดังนั้นจึงไม่สามารถมีบทบาทสนับสนุนกระบวนการสร้างสันติภาพได้มากเท่าที่ควร เนื่องจาก ตั้งแต่เกิดสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ตั้งแต่ปี 2547 มาจนถึงการลงนามเพื่อเริ่มกระบวนการพูดคุยสันติภาพอย่างเป็นทางการ ยังไม่มีหน่วยงานใดหรือองค์กรใดจัดอบรม 2 เรื่องนี้ให้แก่สตรีทั้งที่เป็นสื่อหลักในการรายงานข่าวสามจังหวัดชายแดนใต้ ผู้วิจัยจึงเสนอให้

ฝ่ายความมั่นคงของรัฐในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เช่น คอบต. เป็นต้น จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องกระบวนการสันติภาพให้แก่สตรีทั้งสามจังหวัดชายแดนใต้ บรรณาธิการข่าวภูมิภาคทุกสำนักข่าวและทุกสถานีเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในการกำหนดวาระข่าวสารที่เป็นประโยชน์สนับสนุนสื่อสารสันติภาพและกระบวนการสร้างสันติภาพ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ, บรรณาธิการ. (2530). *สื่อในสันติภาพ สันติภาพในสื่อ*. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2530). ว่าด้วยความสัมพันธ์สามเส้า: การสื่อสาร-สงคราม-สันติภาพ. ใน กาญจนา แก้วเทพ, บรรณาธิการ. (2530). *สื่อในสันติภาพ สันติภาพในสื่อ*, (น. 31-45). คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.). (2549). *รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ: เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ.
- คณะทำงานพื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนใน. (2557). *เราจะทำให้กระบวนการสันติภาพเดินหน้าต่อไปได้อย่างไร?*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- เครือข่ายพลเมืองเน็ต. (2556). *เปิดงานวิจัย Hate Speech คำพูดเกลียดชังออนไลน์ไทย นิยามหลายระดับ กำกับต้องดูวัตถุประสงค์*. วันที่เข้าถึงข้อมูล 8 กรกฎาคม 2559, แหล่งที่มา <https://thainetizen.org/2013/07/online-hate-speech-in-thailand-research-chula/>
- จอห์น พอล เลเดอร์. (2555). *พลัทธิแห่งจินตนาการ: ศิลปะและวิญญานการสร้างสันติภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2549). ความรุนแรงกับมายาการแห่งอัตลักษณ์และ คำสั่ง 66/43?: รัฐ, ปัญหาวัฒนธรรมของรัฐกับการจัดการความขัดแย้งในศตวรรษใหม่. ใน *อาวุธมีชีวิต?: แนวคิดเชิงวิพากษ์ว่าด้วยความรุนแรง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2552ก). ศึกษาความรุนแรงภาคใต้: บริบททางนโยบาย-ความรู้-การรับรู้. ใน ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. *ศึกษาความรุนแรงภาคใต้: บริบททางนโยบาย ความรู้ การรับรู้, รายงานการศึกษาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้* (น.1-20). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2551ก). บทนำ. ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ), *แผ่นดินจินตนาการ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ชาญชัย ชัยสุขโกศล. (2555). “Hate Speech และข้อมูลที่อันตราย : ทางเลือกวิธีตอบโต้ทางการเมือง”. วันที่เข้าถึงข้อมูล 6 พฤษภาคม 2559, แหล่งที่มา [https://www.dropbox.com/sqmrpf8oc3fxs6fw%28final%29%20hate%20report%2C%20yr3%20-%20Apr%2016%2C%202015 .pdf?dl=0](https://www.dropbox.com/sqmrpf8oc3fxs6fw%28final%29%20hate%20report%2C%20yr3%20-%20Apr%2016%2C%202015.pdf?dl=0)
- ชาญชัย ชัยสุขโกศล. (2559). เมื่อใดที่การแสดงความคิดเห็นกลายเป็นการใช้ความรุนแรง? ใน *ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ) ความรู้ ความลับ ความทรงจำ: พื้นที่สันติวิธีบนทางสังคมไทย*, (น. 345-394). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

- ชาอิด, เอ็ดวาร์ด. (2549). “Edward Said ผู้ตีแผ่มายาคติของ “การปะทะระหว่างอารยธรรม”. ใน สฤณี อาชวานันทกุล. *To Think Well Is Good, To Think Right is Better*. กรุงเทพฯ: Openbooks.
- นุรยา เก็บบุญเกิด. (17 พฤศจิกายน 2554). เปิด‘6 งานวิจัยสื่อ ม.อ.ปัตตานี’ โทนสันติภาพ-สันติภาพมาแรง. โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (DSJ). วันที่เข้าถึงข้อมูล 19 เมษายน 2560, แหล่งที่มา <http://www.deepsouthwatch.org/en/node/2487>
- ดุสิต หวันฯ. (2551). *เราติดอยู่ในแนวรบเสียแล้ว แม่มั่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2530). ประวัติศาสตร์การสร้าง ‘ตัวตน’. ใน สมบัติ จันทรวงศ์ และ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ), *อยู่เมืองไทย: รวมบทความสังคมการเมืองเพื่อเป็นเกียรติแด่ ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริกในโอกาสอายุครบ 60 ปี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปกรณ พึ่งเนตร และ สุเมธ ปานเพชร. (25 กรกฎาคม 2558). ย้อนเหตุสลดจิวรเปื้อนโลหิต 11 ปีภิกษุสังเวยไฟใต้ 19 รูป บาดเจ็บ 25. วันที่เข้าถึงข้อมูล 25 กรกฎาคม 2558, แหล่งที่มา <http://www.isranews.org/south-news/stat-history/item/40181-blood.html>
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2547). *ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการ พิมพ์
- พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์. (2556). “คนกลุ่มน้อยนิด” กับ “ชีวิตแห่งการต่อรอง” ในบริบทความรุนแรงถึงตายชายแดนใต้: กรณีศึกษาชาวคาทอลิกในปัตตานี. (*ดุชนิพนธ์*). ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา สหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์. (ตุลาคม-ธันวาคม 2557).อ่าน (ใหม่) เรื่องสั้นว่าด้วย “การอยู่ร่วมกัน”ในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ในรอบหนึ่งทศวรรษแห่งความรุนแรง (พ.ศ. 2547-2557) (ตอนจบ). *รัฐมิแล*, 35(4), 47-59.
- พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์ และ นันทวัช สิทธิรักษ์. (2561). การสานเสวนา หลักการและกระบวนการ ใน พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์ (บรรณาธิการ), *เทคนิคและเครื่องมือเก็บข้อมูลจากสนามความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ*, (น. 61 – 70). นครปฐม: อิมเพรสปริ้นต์ติ้ง.
- พิรธอง รามสูต. (2558). *ประทุษวาทจากกับโลกออนไลน์*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ภาสกร จำลองราช. (2553). คนชายช้าว คนชายขอบ. กรุงเทพฯ: โครงการสื่อสารสุขภาวะของคนชายขอบ.
- กิริกาญจน์ ไคนุ่นนา. (2550). รายงานการวิจัยการสื่อสารเพื่อสันติภาพ จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ *Peace Journalism: สื่อเพื่อสันติภาพและไร้ความรุนแรง*. วันที่เข้าถึงข้อมูล 20 มิถุนายน 2564, แหล่งที่มา <http://midnightuniv.tumrai.com/midnight2544/0009999541.html>
- กิริกาญจน์ ไคนุ่นนา. (2562). สถานภาพองค์ความรู้: การวิจัยด้านวารสารศาสตร์ภายใต้สถานการณ์ ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 14(2), 64 -86.
- กิริกาญจน์ ไคนุ่นนา และ ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2019). วารสารศาสตร์สันติภาพ: สถานภาพขององค์ความรู้และทิศทางในอนาคต. *วารสารสิทธิและสันติศึกษา*, 5(2), 140 – 159.
- วลักษณ์กมล จ่างกมล. (2550). รายงานวิจัยเรื่องสื่อเพื่อสันติภาพ: จริยธรรมการจัดการ และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา. เสนอต่อสภาวิจัยแห่งชาติ, ปัตตานี : คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. (2555). พื้นที่ “สันติภาพ” ในสถานการณ์ความรุนแรง: กรณีศึกษา ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. (*ดุชนิพนธ์*). ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา สหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิภา สุขกิจ. (2530). มาช่วยกันสร้างสันติภาพ...ด้วยการสื่อสาร. ใน กาญจนา แก้วเทพ, บรรณาธิการ. *สื่อในสันติภาพ สันติภาพในสื่อ*, (น. 45-60). คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรธ อ่อนน่วม. (พฤษภาคม 2555). ปรากฏการณ์ทางการสื่อสารยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.)*, 18(2), 212-220

- ศรัณย์ วงศ์จิตร. (2555). จินตนาการปลายด้ามขวาน: อ่าน “ภูมิศาสตร์ในจินตนาการ” ผ่านนวนิยายจังหวัดชายแดนใต้. (วิทยานิพนธ์) รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิพรรณ บิลมาโนช. (2552). การรับรู้ถึงวิกฤตการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และภาพลักษณ์ที่มีต่อนักศึกษาไทยมุสลิมในสายตาของผู้บริหารสถานประกอบการเอกชนในกรุงเทพมหานคร. วันที่เข้าถึงข้อมูล 3 เมษายน 2556, แหล่งที่มา http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/epaper/july_dec2010/pdf/P_23-37.pdf
- ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ. (2556). การกำกับดูแลสื่อที่เผยแพร่เนื้อหาที่สร้างความเกลียดชัง, รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมัชชา นิลปัทม์. (2557). วาทกรรมสื่อมวลชนในกระบวนการสันติภาพสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2556. *วารสารนิเทศศาสตร์* 32 (4), 1-27.
- สมัชชา นิลปัทม์ และรุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญ. (2556). วาทกรรมสื่อมวลชนในกระบวนการสันติภาพสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2556. กลุ่มมีเดียอินไซด์ เอ้าท์.
- สมัชชา นิลปัทม์. (2559). นวัตกรรมสื่อสารภาคพลเมือง : กรณีศึกษาสื่อพลเมืองประเทศศรีลังกาของโครงการ ICT4Peace. วันที่เข้าถึงข้อมูล 5 พฤษภาคม 2560, แหล่งที่มา <http://www.deepsouthwatch.org/ms/node/9878>
- สำนักข่าวอิสรา. (22 พ.ค. 2559). กระแสवादระแวงอิสลามในสังคมไทย จากชายแดนใต้สู่เหนือ-อีสาน. วันที่เข้าถึงข้อมูล 8 กรกฎาคม 2559, แหล่งที่มา <http://www.isranews.org/south-news/academic-arena/item/47114-islamo.html>
- อัมจิต เลิศพงษ์สมบัติ และคณะ. (2550). *สาร สื่อ สู่สันติ*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะวิทยาการสื่อสารสงขลา: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ภาษาอังกฤษ

- Anderson, B. (1996). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (revised edition). London and New York: Verso.
- Aslam, R. (2014). The Role of Media in Conflict: Integrating Peace Journalism in Journalism Curriculum. [Dissertation].
- Duncan, C. R. (Ed.). (2004). *Civilizing the Margins: Southeast Asian Government Policies for the Development of Minorities*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Galtung, J. (1969). 'Violence, Peace and Peace Research'. *Journal of Peace Research*, 6 (3): 167-91.
- Galtung, J. (2000). The Task of Peace Journalism. *Ethical Perspectives*, 7(2-3): 162-167.
- Hall, S. (1989). Ethnicity: Identity and Difference. Retrieved November 24, 2010, from http://www.csus.edu/indiv/l/leekellerh/Hall,%20Ethnicity_Identity_and_Difference.pdf
- Hattotuwa, S. (2002). The Role of the Media in Peace Processes. Retrieved June 12, 2020, from <https://sanjanah.wordpress.com/2002/10/27/the-role-of-the-media-in-peace-processes/>
- Jory, P. (2007). From Melayu Patani to Thai Muslim: The spectre of ethnic identity in Southern Thailand. *South East Asia Research*, 15(2), 255-279.
- Lundqvist, K. (2003). Media – a tool for peace or a weapon of war? New Routes. *A journal of Peace Research and Action*, 8(2), p.3.
- McCargo, D. (2008). *Tearing Apart the Land: Islam and Legitimacy in Southern Thailand*. Ithaca and London: Cornell University Press.

- Nyama, B.-(2003). Media as agents for peacebuilding. *New Routes. A journal of Peace Research and Action*, 8(2), 9-10.
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. London and Henley: Routledge & Kegan
- Paul.F F. (1993). *Culture and Imperialism*. New York: Alfred A. Knopf.
- Said, E. (1978). *Orientalism*. New York: Vintage Book.
- Satha-Anand, C. (1986). *Islam and Violence: A Case Study of Violent Events in the Four Southern Provinces, Thailand, 1976-1981*. Tampa, Florida: USF Monographs in Religion and Public Policy.
- Seiff, A. and Jirenuwat, R. (2016). A Thai Monk is Using Social Media to Preach Violence Against Muslims. Retrieved 9 July, 2016 from <http://www.newsweek.com/2016/04/15/thailand-monk-apichart-social-media-muslim-violence-443698.html>.
- Simon, C. (2010). *Ethnic Minorities and the Media: Changing Cultural Boundaries*. Open University Press.
- Smith, A. D. (1999). *Myths and Memories of the Nation*. Oxford: Oxford University.
- Thompson, A. (2007). *The Media and the Rwanda Genocide*. Pluto Press.
- USIP. (2011-2012). The Impact of New Media on Peacebuilding: A study guide series on peace and conflict For Independent Learners and Classroom Instructors. Retrieved. 6 May 2017, from https://www.usip.org/sites/default/files/2011-2012_study-guide_final_full.pdf